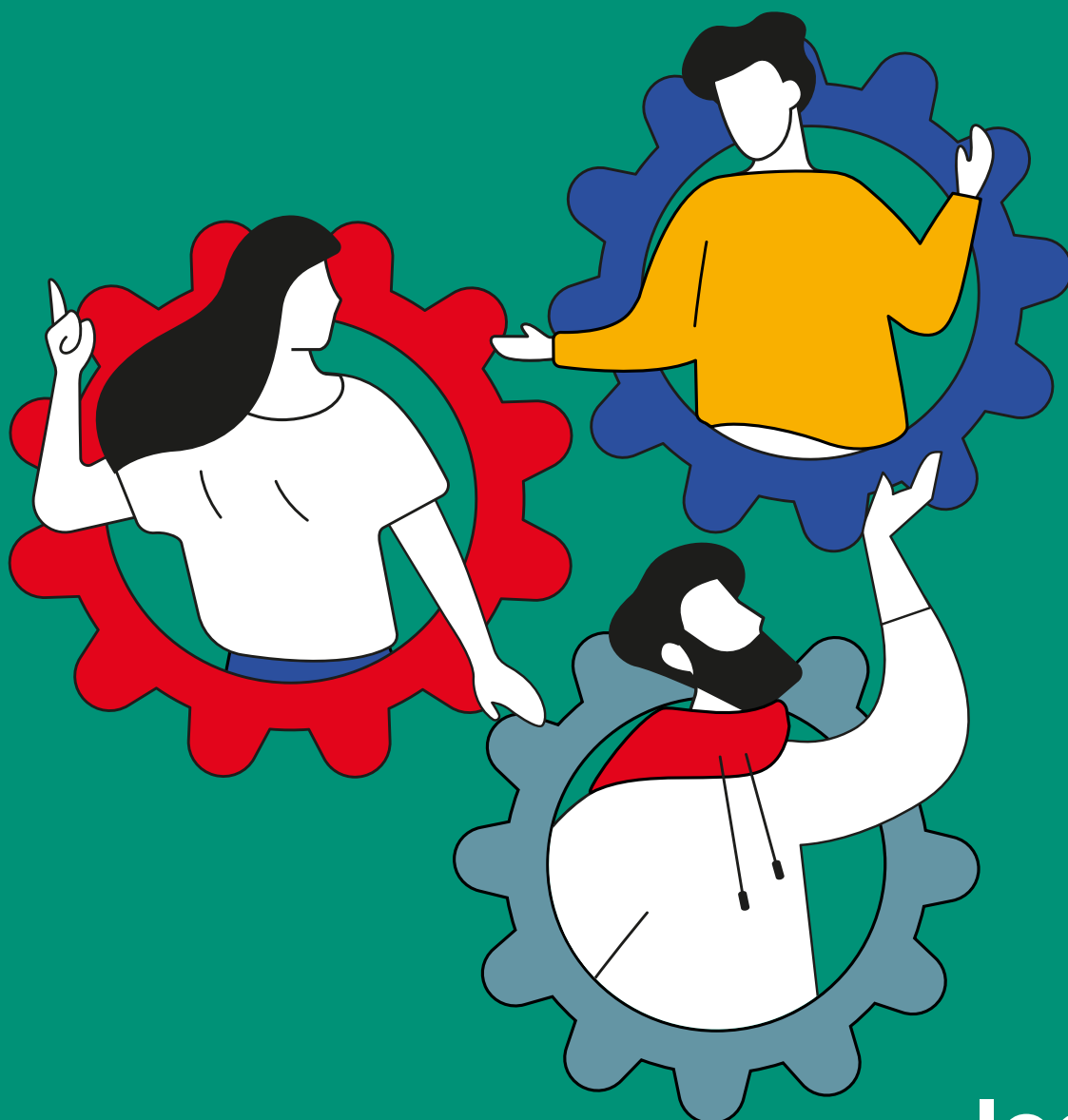

Naar een nieuwe rol voor de **leerplichtambtenaar**

Provincietour 2026

Ingrado

P Provincietour 2026

Naar een nieuwe rol voor de leerplichtambtenaar

In het voorjaar van 2026 ging Ingrado op vijf locaties in het land in gesprek met leden over de toekomstige rol van de leerplichtambtenaar. Deze ronde is het vervolg op de Provincietour van 2025 waarin de zoektocht naar een alternatief voor de Leerplichtwet centraal stond. De beweging om leerplicht uit het strafrecht te schrappen vormde daarvoor de aanleiding. Leerplicht uit het strafrecht gecombineerd met de ontwikkeling van leerplicht naar leerrecht en van verzuim naar aanwezigheid, maken een verkenning van de toekomstige rol van de leerplichtambtenaar actueel.

Uitgangspunten voor de gespreksronde in 2026 waren:

- Leerplicht is uit het strafrecht.
Dit is nog geen gegeven, maar het helpt om te formuleren wat er nodig is om op een meer preventieve manier te kunnen werken. Leerplicht uit het strafrecht betekent overigens niet dat er geen leerplicht meer zal bestaan.
- Naast de leerplicht kennen we het leerrecht.
Dit biedt de leerplichtambtenaar een positie ten opzichte van ouders en jongeren én ten opzichte van scholen.
- We denken en handelen vanuit aanwezigheid en hanteren daarbij het piramidemodel.
Dit betekent onder meer dat we kijken naar interventies voor alle leerlingen en naar de drie lagen van het piramidemodel. Het onderscheid tussen geoorloofd en ongeoorloofd verzuim is vervallen.
- We werken op elk van de drie lagen van de piramide samen met anderen om het recht op onderwijs en ontwikkeling te waarborgen.

Met deze uitgangspunten bogen de deelnemers zich in groepen over de volgende vragen:

1. Met welke partijen werkt de leerplichtambtenaar samen op elk van de drie lagen van de piramide?
2. Wat is de rol/taak van de leerplichtambtenaar ten opzichte van de andere partijen?
3. Wat heeft de leerplichtambtenaar nodig om die rol/taak te kunnen vervullen?

Deze notitie is géén uitgekristalliseerde visie van Ingrado, maar laat een denkrichting en een toekomstschets zien op basis van de bijeenkomsten met in totaal ruim 100 leden. Hij zal onder meer gebruikt worden als input bij de verdere ontwikkeling van een professionele standaard.

De beroepsbenaming 'leerplichtambtenaar' was tijdens elke bijeenkomst onderwerp van discussie. Voor de leesbaarheid gebruiken we in deze notitie de huidige benaming.

Juli 2026

1 Samenwerkingspartners

Werken aan schoolaanwezigheid impliceert dat de leerplichtambtenaar samenwerkt met andere professionals op alle lagen van de piramide (zie kader voor uitleg over samenwerking in de piramide). Naarmate we hoger in de piramide komen, neemt het aantal partners toe. De samenwerkingspartners kunnen in verschillende groepen worden onderverdeeld. Soms gaat het om gewenste, maar nog niet bestaande, partners.

1. Primaire partners en partners in de directe omgeving

- **Leerlingen en ouders:** dit zijn de primaire partners. De leerplichtambtenaar staat naast ouders en leerlingen om samen het recht op onderwijs en ontwikkeling te borgen.
- **Sociaal netwerk:** dit zijn de grootouders, andere familieleden en burens die een ondersteunende rol kunnen spelen.
- **Lokaal netwerk:** dit zijn partners als buitenschoolse opvang, sportverenigingen, bibliotheek, etc.

2. Partners in en om het onderwijs

Binnen de onderwijsketen zijn onderstaande partners essentieel voor het signaleren en terugdringen van verzuim:

- **School:** verzuimcoördinator, zorg- (of ondersteunings) coördinator, directie, teamleiders, docenten, mentoren, conciërges en intern begeleiders (ib-ers). De aanwezigheidscoördinator wordt geregeld genoemd. Dit is een cruciale nieuwe partner die bij voorkeur een gemandateerde rol binnen de school krijgt.
- **Samenwerkingsverbanden (po en vo):** hier vindt de afstemming over passend onderwijs plaats en worden trends in verzuimcijfers gezien, besproken en van interventies voorzien.
- **Onderwijsinspectie:** de partner die toezicht houdt op de onderwijskwaliteit en de bescherming van het leerrecht.
- **Onderwijsconsulenten:** adviserende rol van de onderwijsconsulent integreren in de toekomstige functie van de leerplichtambtenaar of nauwere samenwerking tussen beiden.
- **Bedrijfsleven:** lokale en regionale werkgevers voor samenwerking rondom bijvoorbeeld leerwerktrajecten.

3. Partners in sociaal domein en welzijn

Dit zijn de partners die zich bevinden in de bredere leefomgeving van de jongere:

- **Schoolmaatschappelijk werk (SMW) en brugfunctionarissen:** voor een laagdrempelige verbinding tussen school en zorg.
- **Wijkteams en buurtteams:** voor de aanpak binnen gezinnen met multiproblematiek.
- **Jongerenwerk en welzijnswerk:** voor preventie op klasniveau en ondersteuning van jongeren buiten school.
- **Armoedebestrijding en schuldhulpverlening:** om barrières weg te nemen die schoolgang belemmeren.

4. Partners in de zorg- en gezondheidssector

Wanneer er sprake is van medische of psychische oorzaken voor verzuim, werkt de leerplichtambtenaar samen met:

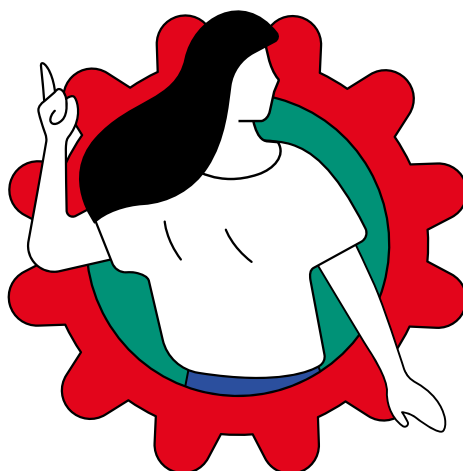
- **GGD/jeugdartsen en jeugdverpleegkundigen:** voor preventieve spreekuren en advisering over de belastbaarheid van leerlingen bij ziekteverzuim.
- **Jeugdhulp en GGZ:** voor specialistische ondersteuning en zorgtrajecten.

De leerplichtambtenaar is het 'oliemannetje' om bijvoorbeeld snel bij jeugdhulp te komen."

5. Partners in de veiligheidsketen en binnen Justitie

Dit zijn de partners waarmee wordt samengewerkt bij aanhoudend verzuim of als er sprake is van ernstige zorgen:

- **Halt:** voor alternatieve interventies en afhandeling van (verwijtbaar) verzuim.
- **Veilig Thuis:** komt in beeld bij complexe casuïstiek waarbij sprake is van ernstige zorgen om (veiligheid van) de jongere of stagnatie in de hulpverlening.
- **Jeugdbeschermingstafel (JBT):** voor opschaling bij complexe onveilige situaties.
- **Raad voor de Kinderbescherming (RvdK):** voor de civielrechtelijke route wanneer de ontwikkeling van het kind wordt bedreigd.
- **Politie en jeugdreclassering:** voor handhaving in uiterste gevallen.

2 Rol en taak van de leerplichtambtenaar

De rol van de leerplichtambtenaar - door veel aanwezigen omgedoopt tot leerrechtcoach of leerrechtambtenaar - ten opzichte van samenwerkingspartners verschuift naar onafhankelijk procesregisseur, verbinder en bewaker van het leerrecht.

De invulling van de rol verschilt per samenwerkingspartner.

1. Ten opzichte van ouders en leerlingen

De leerplichtambtenaar staat naast de jongere en de ouders om het recht op onderwijs en ontwikkeling te beschermen. Hij of zij is:

- **Motivator en gids:** de rol is gericht op het adviseren, voorlichten en motiveren van leerlingen en ouders om weer tot onderwijs of een passend alternatief te komen.
- **Onafhankelijk vertrouwenspersoon:** leerlingen delen soms zaken met de leerplichtambtenaar die zij niet met school of ouders bespreken.

2. Ten opzichte van scholen

De leerplichtambtenaar heeft onderstaande rollen binnen het onderwijs:

- **Partner:** de leerplichtambtenaar heeft een adviserende rol en denkt mee over interventies in de 'groene laag'. De aanwezigheidscoördinator wordt genoemd als toekomstige cruciale partner in de school.
- **Toezichthouder:** de leerplichtambtenaar ziet toe op de kwaliteit van de verzuimregistratie en de interventies die scholen zelf plegen.
- **Expert en coach:** de leerplichtambtenaar adviseert scholen op basis van verzuimdata (op school-, klassen- en vakkenniveau) en biedt coaching of scholing aan onderwijspersoneel over verzuimbeleid.

Kortom, waar de school verantwoordelijk is voor de uitvoering en eerste signalering, biedt de leerplichtambtenaar de **overstijgende expertise, procesregie en een onafhankelijke kritische blik** om het recht op onderwijs en ontwikkeling te waarborgen.

3. Ten opzichte van ketenpartners (zorg, jeugdhulp, GGD)

In het netwerk rondom de jongere treedt de leerplichtambtenaar op als:

- **Signaleerder:** waarbij verzuim wordt gezien als serieus signaal voor ketenpartners dat er sprake kan zijn van bredere en ernstiger problematiek.
- **Verbinder:** de leerplichtambtenaar zorgt voor vroege afstemming met onder anderen de jeugdarts, wijkteams en samenwerkingsverbanden om te voorkomen dat jongeren tussen wal en schip vallen.

Mandaat

Er was tijdens de bijeenkomsten veel discussie over de behoefte aan meer mandaat.

Voorgestelde bevoegdheden zijn:

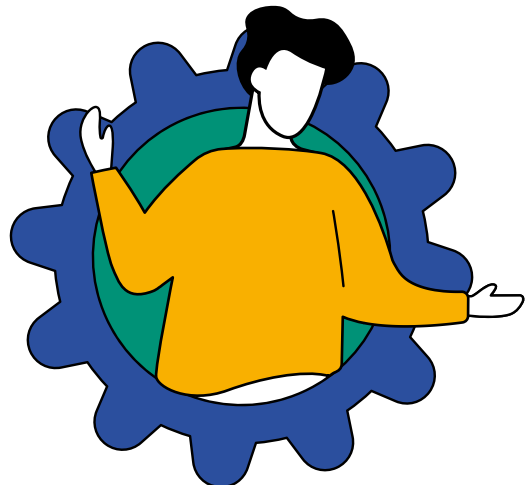
- **Onderwijsplekken toewijzen:** het mandaat om scholen te dwingen een leerling op te nemen ("doorduwen" van een casus).
- **Scholen aanspreken:** scholen professioneel kunnen aanspreken op de kwaliteit van hun processen en verzuimbeleid.
- **Doorzettingsmacht:** bevoegdheid om bij stagnatie in de hulpverlening of bij het ontbreken van een passende plek beweging te creëren, eventueel met toegang tot budgetten.

4. Overkoepelende regierol

De leerplichtambtenaar bewaakt het proces van afspraken tussen alle partijen. Hij of zij is:

- **Procesbewaker:** de leerplichtambtenaar pakt deze rol als de regie bij een casus wegvalt (bijvoorbeeld na uitschrijving op een school) om gaten in de aanpak te voorkomen.
- **Aanjager:** de leerplichtambtenaar is de partij die het proces aanjaagt en kritisch volgt of alle partners doen wat zij moeten doen in het belang van het kind.

*'Leren van data vanuit het principe
'not to blame, not to shame'*

3 Kennis, vaardigheden en houding

Wat moet de toekomstige leerplechtambtenaar kennen en kunnen als taken, rol en positie zich ontwikkelen in de richting die hierboven is geschetst? Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste vereisten die in de vijf bijeenkomsten werden genoemd.

1. Kennis (expertise)

De leerplechtambtenaar van de toekomst moet een expert zijn op het snijvlak van onderwijs, zorg en recht.

Dat betekent dat hij of zij kennis moet hebben van:

- **Onderwijs en systemen:** de leerplechtambtenaar heeft diepgaande kennis van het onderwijssysteem, de schoolorganisatie, van verschillende schoolculturen en van passend onderwijs. Ook kennis van het schoolaanbod en verzuimprotocollen is essentieel.
- **Juridisch kader:** kennis van de (nieuwe) Leerplichtwet is uiteraard noodzakelijk, naast kennis van de Jeugdwet, de AVG en het bestuursrecht.
- **Sociaal domein:** de leerplechtambtenaar heeft inzicht in de 'sociale kaart' (beschikbare voorzieningen en partners in de regio), geldstromen binnen onderwijs en zorg, en de werking van de zorgketen.
- **Data en analyse:** de leerplechtambtenaar heeft expertise in het verzamelen, interpreteren en analyseren van verzuimdata op school-, klassen- en vakkenniveau.
- **Ontwikkeling:** de leerplechtambtenaar heeft kennis van het puberbrein en is in staat om de ontwikkelbehoefte van het kind centraal te stellen.

2. Vaardigheden (competenties)

De verschuiving naar een rol als procesregisseur en verbinder vraagt om sterke relationele en analytische vaardigheden:

- **Gespreksvoering en mediation:** gespreksvaardigheden op diverse niveaus (met kind, ouder, school en ketenpartner) en het vermogen om te bemiddelen (mediation) bij conflicten.
- **Regievoering en verbinding:** vaardigheden als procesregisseur, netwerker en verbinder om de juiste partijen bij elkaar te brengen en afspraken te bewaken.
- **Coaching en motivatie:** het vermogen om jongeren te motiveren en ouders proactief te ondersteunen en te coachen.
- **Analytisch en 'out of the box'-denken:** het vermogen om complexe situaties te analyseren ('het probleem achter het probleem' te zien), breder te vragen en creatieve oplossingen te bedenken.
- **Professioneel aanspreken:** de vaardigheid om scholen en partners professioneel aan te spreken op hun verantwoordelijkheden en de kwaliteit van hun processen.
- **Cultuursensitief werken:** rekening kunnen houden met diverse culturele achtergronden binnen scholen en gezinnen.

3. Houding (professionele identiteit)

De effectiviteit van de leerplechtambtenaar hangt sterk samen met zijn of haar houding. Die kenmerkt zich door onderstaande kwaliteiten:

- **Onafhankelijk en neutraal:** een onpartijdige positie kunnen innemen waarbij het leerrecht van het kind altijd centraal staat, los van de belangen van de school of van andere instanties.
- **Empathisch en oprecht:** een open, luisterende en oordeelloze houding kunnen aannemen om een vertrouwensband met de jongere en diens ouders op te bouwen.
- **Lef en standvastigheid:** de durf hebben om zaken te agenderen, kritisch te reflecteren, te spiegelen en standvastig te blijven bij weerstand.
- **Proactief en uitnodigend:** niet afwachten maar initiatiefrijk handelen in de "groene fase" (preventie) en een uitnodigende partner zijn voor alle betrokkenen.

'Relatie, relatie, relatie!'

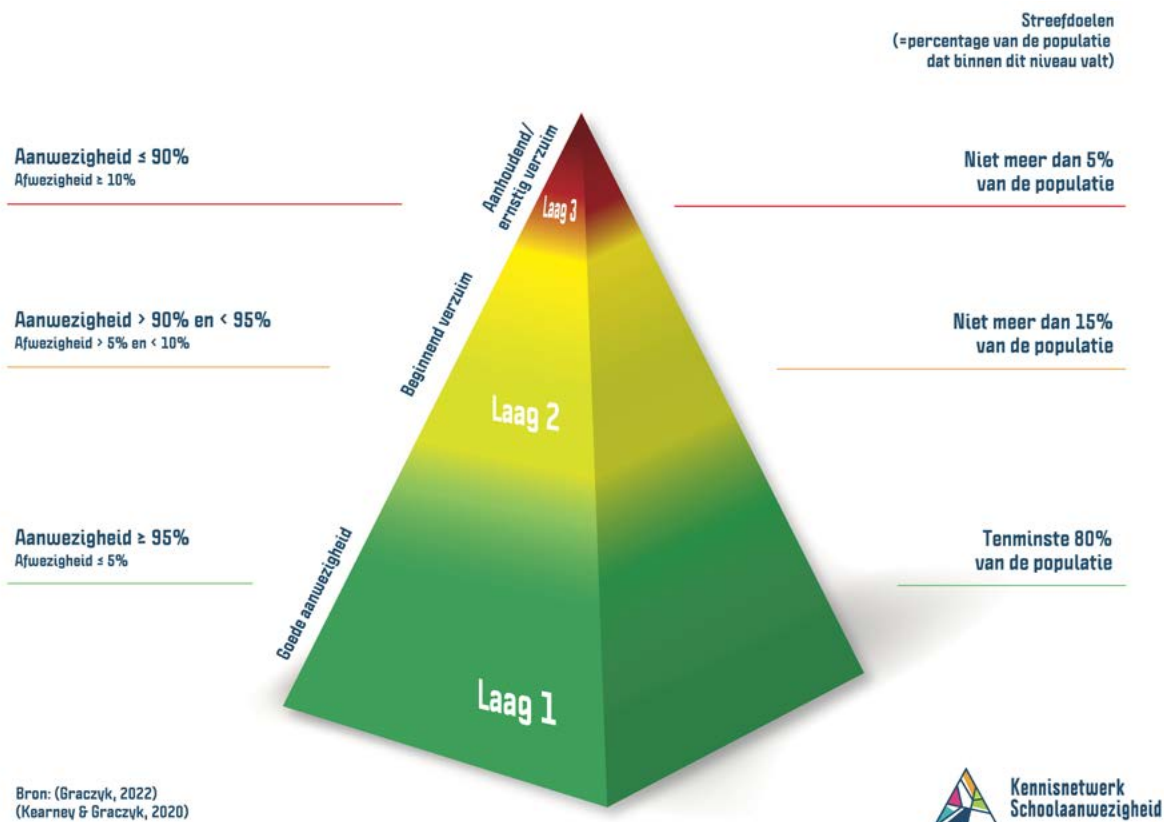
Professionele standaard

Om de nieuwe rol goed te kunnen invullen, wordt in de bijeenkomsten gesproken over een landelijke beroepsstandaard en beroepscode, evenals over structurele bijscholing op gebieden als systeemgericht werken en data-interpretatie. Dit zou eraan moeten bijdragen dat de leerplechtambtenaar van de toekomst landelijk een eenduidige werkwijze en aanpak hanteert. En moet zo voorkomen dat scholen te maken krijgen met verschillende werkwijzen per gemeente.

Ingrado werkt de komende jaren, samen met het veld, aan de ontwikkeling van een professionele standaard voor leerplecht en Doorstroompunt. Een professionele standaard is het geheel van vakinhoudelijke en beroepsethische normen waaraan het handelen van professionals wordt getoetst. Een beroepscode en een beroepsstandaard maken daar deel van uit. De professionele standaard maakt duidelijk:

- dat leerplechtprofessionals niet handelen naar persoonlijke willekeur.
- dat zij meer doen dan regels toepassen.
- dat zij hun gezag ontleen aan vakkennis, beroepsethiek en verantwoording.

De leerplichtambtenaar in de aanwezigheidspiramide

De aanwezigheidspiramide is een centraal model in de visie op de toekomst van de leerplichtambtenaar, waarbij de focus verschuift van repressie naar preventie en het normaliseren van aanwezigheid. De piramide bestaat uit drie lagen die elk een ander niveau van interventie en verantwoordelijkheid vertegenwoordigen.

1. De groene laag (basis/preventie)

Dit is de onderste en breedste laag van de piramide, gericht op preventie en een positief schoolklimaat.

- **Focus:** het doel is om aanwezigheid als norm te zien (aanwezigheidsdenken) en de rode laag zo klein mogelijk te houden.
- **Rol van de leerplichtambtenaar:** in deze fase werkt de leerplichtambtenaar niet meer op casusniveau, maar ondersteunt scholen op hoofdlijnen.
- **Taken:** voorlichting geven aan ouders en leerlingen, adviseren over verzuimprotocollen en het monitoren van geaggregeerde data op school-, klassen- en vakkenniveau om trends te signaleren.

2. De gele/middelste laag (vroege signalering)

Deze laag komt in beeld wanneer de basisinterventies van de school niet volstaan en er sprake is van opkomend verzuim.

- **Focus:** onderzoeken van de oorzaken achter het verzuim.
- **Rol van de leerplichtambtenaar:** een verbindende factor tussen de school en externe partners.
- **Taken:** houden van preventieve gesprekken (bijvoorbeeld samen met een jeugdarts of schoolmaatschappelijk werker) en deelname aan overlegstructuren zoals het Zorg- en Adviesteam (ZAT).

3. De rode laag (interventie en regie)

De bovenste laag is bestemd voor complexe casuïstiek waarbij sprake is van ernstig verzuim of vastgelopen situaties.

- **Focus:** procesregie en het doorbreken van impasses in het belang van het leerrecht van het kind.
- **Rol van de leerplichtambtenaar:** onafhankelijk bewaker van het recht op onderwijs en ontwikkeling en regisseur van de ketensamenwerking.
- **Taken:** het opschalen naar de Jeugdbeschermingstafel (JBT), het inzetten van de civielrechtelijke route naar de Raad voor de Kinderbescherming en het uitoefenen van doorzettingsmacht om passende onderwijsplekken of zorgvoorzieningen af te dwingen.

Belangrijkste verandering

In de huidige praktijk opereren leerplichtambtenaren vaak reactief in de rode laag (handhaving).

De gewenste beweging is om veel actiever te worden in de groene laag, zodat problemen eerder worden gesignaleerd en de noodzaak voor zware interventies in de rode laag afneemt.

*'Wees een DEN
(open en nieuwsgierig),
en denk aan NIDEA
(niet invullen voor
een ander)'*

Tot slot

Het was weer bijzonder inspirerend zoveel leden te ontmoeten tijdens onze Provincietour. Wat een kennis en wat een betrokkenheid brachten jullie mee! Mooi dat onder alle gesprekken over de veranderende rol van de leerplichtambtenaar één onwrikbaar uitgangspunt ligt: onze opdracht om het recht op onderwijs en ontwikkeling van kinderen en jongeren te beschermen. We nemen alle input mee in het denken over en ontwikkelen van een professionele standaard die ons nog beter in staat zal stellen gehoor te geven aan deze opdracht. We komen met plezier bij jullie terug.

Voor nu heel veel dank voor jullie inbreng!

Corien van Starkenburg,
bestuurder Ingrado

